

Régi dolgok Történetek a betyárvilág korszakából XV.

Künn járkáltam a város végén. Szinte jól esett látnom annyi idő után a szabad természetet, amelyet a hosszú, zordon tél elzárt előlem. A mező már zöldülni kezd. A vetések hullámszerűen kezdenek. A munkások dologhoz fogtak. De a főddolog, hogy a gyermeksereg is előszedi tavaszi játékszerét, fölkeresi megszokott játszóhelyeit. Egy csoport eleven fiú nagy lármával labdázáshoz fog. A szokásos, rendezkedés pör-patvar nélkül ritkán esik meg. Összevesznek sokszor, hogy a játékot mégsem kezdek. Most is összetűzött két pufók fiú. Fölruházták egymást annyiféle predikátummal, hogy el sem tudnám számlálni. Csupán azért, hogy mindegyik más-más játékot akart játszani. A gúnyneveket eltűrték. Máskor is volt benne részük. De mikor az egyik elkiáltja magát: „Te Sobri Jóska!” — gyilkos szemekkel rohan neki a megtisztelt, alig menekülhetett az üldöző elől.

— Hm — gondolkodom — hát még él a Sobri Jóska neve? Honnét hallhatta ez a fiú?

Vajon tudja-e, ki volt az a Sobri Jóska? Bizonyosan az öregszülőktől hallotta; de alig tudná megmondani, hogy mit jelent az...

A régi, régi világban, amikor még én is beálltam a métázók közé, borzadva gondolt mindenki Sobri Jóska. Vele együtt a Bakonyra. Még most is érzem, hogy mily félelem szállt meg, mikor „Hármas Kis Tükör”-ből, Veszprém Vármegyéről tanultuk a verset, hogy:

„Nézz Veszprim Vármegye Balaton tavára,

És Bakony erdőnek sok makkú fájára...”

Ilyenkor előttem állt a bakonyi szegénylegény borjúsájú ingben, szájránccú gatyában, rojtos csizmában és cifra szűrében, fején pántlikás kalappal, övében pisztolyok, kések, szíjon lógó fokos és kezében a duplapuska. Ilyeneknek láttam és azokat, akiket elfogdostak, és a rögtönítélő bíróság kivégeztetett.

Hát a Bakony bejárhatatlan erdeiben és sziklabarlangjaiban tanyáztak a szegénylegények, akik közt legrettenetesebb haramia volt a Sobri Jóska. Itt tanyáztak, itt húzódtak meg Milfait, Pap Andor, Rózsa Sándor, Palkó, meg a többiek banditájukkal. A vezérek csak a legritkább esetekben raboltak, gyilkoltak. A tulajdonképpeni rablók a kanászok és egyéb szolganépség voltak. Ezeknek ugyanis az akkor főnnállt jobbágyi intézmény munkájukat igen soványan fizette; azért a szükségeset ott szerezte meg, ahonnan lehetett. Egy-egy bátor, vakmerő vezérük alatt bandát alapítottak. Sokszor egy-egy uraságnak valamennyi cselédje tagja volt a rablóbandának. Ezekhez csatlakoztak a szökött katonák, kicsapott deákok és más dologkerülők. A bandák egymással szoros összeköttetésben álltak. Ha egy-egy banda az urasági majorból szerencsésen elhajtott egy falka disznót, vagy juhot, oly ügyesen adták azokat kézről-kézre, hogy másnap már a harmadik vármegyében árulták a vásáron. A pandúrok ugyan résen álltak, de, mivel egyik vármegyéből a másikba nem mehettek át; míg szervezkedtek, rendezkedtek, már másik rablás után kellett kutatniuk. A Bakonyon keresztül csak az utazott, aki magát a halálra is elszánta. Mert csakhamar megrohanták és kifosztották. Ha nem védekezett, életét nem bántották, csak a védekezőket gyilkolták le. Ha rosszul ment az üzlet, elfogyott az élelmiszer, meg az ital, beküldtek egypár embert az urasághoz, hogy küldjön ide vagy oda ennyi meg ennyi kenyeret, húst, szalonnát, bort. És mindég megkapták. A birtokos rendes költségvetésébe bevette az ilyen kiadásokat; mert, ha nem adta meg, amit kértek, rövid időre felperzselték a vetését, házát, mindenét. A jó adakozó birtokos nyugodtan élt; mert, ha véletlenül el is hajtották a nyáját, már másnap ott találta a legelőn. Visszavitték híven.

Olyan égbekiáltó vérengzést, mint aminőkről most olvasunk, azok nem vittek véghöz. Loptak, raboltak, de ritkán gyilkoltak. Mikor dús zsákmányra tettek szert; összehordták valamelyik útszéli csárdában és ott napokig tartó mulatságot csaptak. Ha pandúr közeledett, a kémek idejében hírül vitték és nyomtalanul eltűnt a banda. A csárdás nem jelentette fel őket, mert félt tőlük. A nép sem segített a pandúroknak, sőt elrejtette a keresett szegénylegényt; mert abban a meggyőződésben élt, hogy azok csak a gazdagokat fosztják ki, a szegényt nem bántják, sőt akár hányszor segítik is a szűkölködőket. Azért hiába volt a hatóság minden ébersége, minden ügyekezete; sokáig kellett küzdenie, míg szegény legényeket kiirtotta.

A vezérek folyton talpon voltak, hogy a szükséges tájékozást megszerezzék és hasznukra fordítsák. Különféle öltözetben bejárták a vidéket, a városokat. Befurakodtak a legelőkelőbb társaságokba. Együtt mulattak sokszor a főbíróval, meg a pandúrtisztekkel is. És nem ismerték fel őket soha. Egy ízben példának okáért Patkó is így mulatott az egész éjjelen át. Reggel lóra ült és leszólt a mulatótársaihoz.

— Tudjátok-e, hány patkó van a lovamon?

— Hát hogyan tudnók! Négy!

— Nem a! Öt! A lábain négy, az ötödik meg rajta ül. — Erre nagyot fűttenetett, megsarkantyúzta lovát és nyílsebesen elvágatott, hogy máshol folytassa a mulatságot.

Egy ízben Sobri Józsi hasonló kirándulása közben, már nem tudom, elfelejtettem, hogy melyik városban, betért az első kávéházba. Egyik asztalnál ült egy úri ember. Előtte egy iratcsomó. Arcán bánat, szomorúság látszott. Sobri Józsi üdvözölte és az asztalhoz ült. Beszélgetésbe eredt vele. Amint belemelegedtek, kérde tőle, hogy miért oly levert. Talán beteg?

— Nincs semmi bajom csak végtelenül bánt, hogy akármibe kezdek, nem sikerül. Már nyomorognom kell. Nincs hová forduljak. Itt van ez a kézirat, egy színdarab. Azt hittem, hogy kisegíti a nyomorúságomból. Elvittem a színigazgatónak, hogy vegye meg, jól jár vele. Még el sem olvasta. Gorombán visszadobta. Csak a címét olvasta el.

— És miről szól a darab? — kérdezte Sobri.

— Sobri Józsi és legényei.

Sobri elmosolyodott.

— Igen. Még olvasni sem akarta.

— És mennyit kért volna a színdarabért?

— Rongyos száz forintot.

— Tudja mit? Adja át nekem egy fél órára a kéziratot; én ismerem az igazgatót, talán szerencsésebb leszek.

— Tessék! Adja Isten, hogy szerencsével járjon!

Sobri Józsi zsebébe tette a kéziratot és elment a színingazgatóhoz.

— Mivel szolgálhatok? — kérdi az igazgató.

— Egy színdarabot hoztam. Nagy feltűnést fog kelteni, ha előadják. Jó jövedelmet remélhet belőle.

— Ezt a együgyű darabot már láttam. Nincs hiábavaló időm a beszélgetésre. Távozzék! — szólt az igazgató, amint a darab címét megpillantotta, és a csöngettyűhöz indult, hogy szolgáját behívja. Sobri azonban útját állta és szólt:

— Ne mozduljon helyéről! Tudja, ki vagyok? Sobri.

A színingazgató összereszt és mozdulatlanul állt.

— Ezt a színdarabot átveszi és e pillanatban ötszáz forintot fizet érte. És két hét múlva előadják a színpadon, de a legnagyobb pompával és kitűnő színészekkel. Ott leszek az előadáson, hogy lássam az eredményt. Jajj önnek, ha nem lesz fényes az előadás!

Az igazgató szó nélkül átadta az ötszáz forintot és örült, hogy a kellemetlen vendégtől megszabadult.

Sobri visszasietett a kávéházba.

— A színdarabot elfogadták. Itt van az ára. Isten önnel, szólt a szerzőhöz és, mielőtt ez meglepetéséből fölocsúdott volna, eltávozott.

A színdarabot előadták és pedig teljes sikerrel, Sobri is végighallgatta.

És ez nem mese. Győrt is előadták a Sobri-darabot. Én is láttam, mint apró gyerek..., de jelenetére oly sok idő után nem emlékszem.

Forrás: Felsőbányai Hírlap, 1914. 19. évfolyam, 16. szám 1-2.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/FelsobanyaiHirlap_1914/?query=n%C3%A9pvisélet&pg=62&layout=s